

Norwegian Financial Mechanism 2009-2014
Programul RO 24 „Întărirea capacității judiciare și cooperare”

Proiectul “Consolidarea capacității sistemului judiciar din România de a face față noilor provocări legislative și instituționale/ Strengthening the capacity of the Romanian judicial system to face new legislative and institutional challenges”

Probleme practice privind taxele judiciare de timbru și aplicabilitatea
O.U.G. nr. 80/2013 sau a dispozițiilor Legii nr.146/1997
Dorina Zeca, judecător, Curtea de Apel București

Adoptarea OUG nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru și abrogarea dispozițiilor Legii nr. 146/1997 a determinat apariția unei practici neunitare cu privire la aplicarea dispozițiilor privind stabilirea și quantumul taxelor judiciare de timbru pentru acțiunile și cererile formulate în cadrul proceselor începute înainte de intrarea în vigoare a ordonanței de urgență.

Ca urmare a succesiunii legilor în timp, se creează un conflict de lege în timp, conflict care se soluționează de așa-numitul drept tranzitoriu sau intertemporal.

În literatura de specialitate au fost consacrate 2 principii fundamentale¹:

- a. principiul neretroactivității legii noi;
- b. principiul aplicării imediate a legii noi, acesta din urmă cunoscând însă excepția ultraactivității (supraviețuirii) legii vechi.

Principiul aplicării imediate a legii civile noi este regula de drept potrivit căreia, de îndată ce legea a fost adoptată, legea nouă se aplică tuturor situațiilor ivite după intrarea sa în vigoare, excluzând aplicarea legii vechi². Acest principiu nu este întotdeauna consacrat *expresis verbis*, ci este o consecință firească a principiului neretroactivității, pe care îl completează, cum se reține spre exemplu în Decizia nr. 2.449/201315 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție.

¹ Popa, N. – Teoria generală a dreptului, Ed. ALL BECK, București, 2002; Beleiu, Ghe. – Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Casa de Editură și Presă Șansa, București, 2000.

² Beleiu, Ghe. – Drept civil român, Ed. Șansa, p. 50

De la acest principiu există o excepție, anume ultraactivitatea (supraviețuirea) legii vechi. Această excepție poate fi prevăzută de legiuitor, în mod expres, în cuprinsul legii noi sau poate fi dedusă din redactarea legii.

Inserarea unei astfel de prevederi își găsește justificarea în necesitatea aplicării legii vechi, pentru acele situații juridice în curs de desfășurare și până la momentul consumării lor.

În acest sens, sunt dispozițiile art. 54 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare, care stipulează că “(1) Dispozițiile tranzitorii cuprind măsurile ce se instituie cu privire la derularea raporturilor juridice născute în temeiul vechii reglementări care urmează să fie înlocuită de noul act normativ. (2) Dispozițiile tranzitorii trebuie să asigure, pe o perioadă determinată, corelarea celor două reglementări, astfel încât punerea în aplicare a noului act normativ să decurgă firesc și să evite retroactivitatea acestuia sau conflictul între norme succesive.”.

Prin urmare, dispozițiile tranzitorii sunt necesare ori de câte ori noua reglementare antrenează consecințe asupra vechilor reglementări, determinând o situație tranzitorie.

Pentru aceste motive atunci când legiuitorul dorește ca noile reglementări să nu se aplice raporturilor juridice născute sub imperiul vechii legi, care sunt în curs de soluționare, dispune expres acest lucru

În aplicarea principiul ultraactivității legii civile de procedură³ au fost adoptate dispozițiile art. 24 și 25 din Codul de Procedură Civilă.

Astfel, conform art. 24 „Dispozițiile legii noi de procedură se aplică numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare”, iar conform art. 25 din Cod “(1) Procesele în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi”.

Având în vedere că adoptarea OUG nr. 80/2013 a fost determinată de apariția și intrarea în vigoare a celor 2 coduri, așa cum rezultă din expunerea de motive a actului normativ menționat, legiuitorul a consacrat principiul ultraactivității legii vechi și în materia taxelor judiciare de timbru prin dispozițiile art. 55, în cuprinsul cărora se stipulează că „Pentru cererile și

³ G. Boroș, M. Stanciu, Drept procesual civil, edit. Hamagiu 2015, pag. 8, M. Tăbărcă, Drept procesual civil, vol I, edit. Universul Juridic, pag. 18.

acțiunile introduse până la intrarea în vigoare a prezentei ordonanțe de urgență, timbrul judiciar se aplică, respectiv taxele judiciare de timbru se stabilesc și se plătesc în cuantumul prevăzut de legea în vigoare la data introducerii lor”.

Astfel, în materia stabilirii cuantumului taxelor judiciare de timbru, dispozițiile Legii nr. 146/1997 se aplică pentru toate cererile și acțiunile formulate în cadrul proceselor începute înainte de intrarea în vigoare a OUG nr. 80/2013. Astfel, toate cererile incidentale, respectiv cererile reconvenționale, cererile de chemare în garanție, cererile de intervenție, apelul, recursul, contestația în anulare, revizuire formulate în cadrul unui proces declanșat înainte de intrarea în vigoare a OUG nr. 80/2013, vor fi supuse Legii nr. 146/1997 în ceea ce privește stabilirea și cuantumul taxei judiciare de timbru datorate.

În raport de această concluzie, se pot identifica următoarele situații de timbraj și soluțiile propuse:

1) Cererile de chemare în judecată (cererile introductive de instanță, care deschid procesul efectiv) introduse anterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 80/2013 (29 iunie 2013), se timbrează conform Legii nr. 146/ 1997.

2) Cererile de chemare în judecată introduse după data de 29 iunie 2013 se timbrează conform O.U.G. nr. 80/2013.

3) În ceea ce privește cererile adiționale și accesorii formulate de părți (inclusiv cereri de recuzare etc.) în cadrul unui proces început anterior datei de 15 februarie 2013- data intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, se va timbra în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 146/1997.

Cu privire la această situație există practică neunitară, fiind conturate 2 opinii:

În cadrul primei opinii se susține că cererile de recuzare formulate în cursul unui proces declanșat înainte de intrarea în vigoare a OUG nr. 80/2013, se timbrează, în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 146/1997.

În acest sens, au fost pronunțate numeroase încheieri de către Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv încheierea din 26 ianuarie 2015, în dosarul nr.1648/3/2012 a1, încheierea de cameră de consiliu din data de 03.12.2014, în dosarul nr.2298/1/2014 a2, încheierea de cameră de consiliu din 2 iulie 2014, în dosarul nr. 847/1/2014 a4, etc.

În cadrul celei de-a doua opinii, s-a susținut că taxa judiciară de timbru aferentă cererii de recuzare trebuie stabilită, în conformitate cu art. 9 lit. a) din

OUG nr. 80/2013, deși era formulată în cadrul unui proces civil declanșat înainte de intrarea în vigoare a ordonanței de urgență.

Exemplificăm, dosarul nr.19.536/233/2011/a1 al Tribunalului Galați, dosarul nr. 5559/121/2011* al Curții de Apel Galați, dosarul nr. 32.997/212/2013 al Tribunalului Constanța, dosarul nr. 1032/36/2013 al Curții de Apel Constanța, dosarul nr. 11.179/318/2013 al Judecătoriei Târgu-Jiu, dosarul nr. 1.163/57/2012 al Curții de Apel Alba Iulia.

În aceste situații, s-a stabilit taxa de timbru aferentă cererii de recuzare, în conformitate cu dispozițiile art. 9 lit. a) din OUG nr. 80/2013, în unele cazuri fiind formulată cerere de reexaminare, iar în alte cazuri a fost invocată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor OUG nr. 80/2013, în special, ale art. 9 lit. a).

Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepțiilor de neconstituționalitate prin deciziile nr. 8/2015, nr. 4/2015, nr. 743/2014, nr. 573/2014, nr. 680/2014, nr. 546/2014, nr. 32/2014, și nr.45/2014.

Prin decizia nr. 8/2015, instanța de control constituțional a învederat că aplicarea în timp a dispozițiilor OUG nr. 80/2013 în situația cererilor de recuzare formulate în procese începute anterior adoptării actului normativ menționat reprezintă un aspect de interpretare și aplicare a legii de către instanța de judecată, la cauza concretă dedusă judecății, fiind de competența exclusivă a instanțelor de judecată.

Concluzia la care ne raliem: cererile de recuzare formulate în cursul unui proces declanșat înainte de intrarea în vigoare a OUG nr. 80/2013, se timbrează, în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 146/1997.

Justificarea soluției:

- dispozițiile tranzitorii prevăzute de art. 55 din O.U.G. nr. 80/2013;
- consacrarea principiului ultraactivității legii civile vechi, în normele civile și de procedură civilă – art. 25 din Cod și dispozițiile art. 3 alin. (2) din Legea nr. 76/201216 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/201017 privind Codul de procedură civilă, care prevăd că “Procesele începute prin cereri depuse, în condițiile legii, la poștă, unități militare sau locuri de deținere înainte de data intrării în vigoare a Codului de procedură civilă rămân supuse legii vechi, chiar dacă sunt înregistrate la instanță după această dată”.

- scopul adoptării OUG nr. 80/2013, respectiv realizarea unei concordanțe între noile reglementări în materie civilă și procesual civilă;
- necesitatea aplicării în mod unitar a principiilor consacrate de către legiuitor în ceea ce privește desfășurarea procesului civil;
- necesitatea respectării cerințelor de previzibilitate și accesibilitate cu privire la cheltuielile ocazionate de desfășurarea unui proces civil;
- aplicabilitatea efectivă a principiului ultraactivității cu ocazia soluționării de către Înalta Curte de Casație și Justiție a deciziilor în interesul legii:
 - Decizia nr. 2 din 18 februarie 2013⁴ privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. XXII alin. (2) din Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, cu referire la aplicarea dispozițiilor art. 297 alin. (1) CPC, astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 27 din Legea nr. 202/2010, în privința proceselor începute înainte de intrarea în vigoare a acestui act normativ. Prin această decizie s-a statuat că „dispozițiile art. 297 alin. (1) CPC, astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 27 din Legea nr. 202/2010, nu se aplică proceselor în care prima instanță a fost investită înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010”.
 - Decizia 19 din 18 noiembrie 2013 privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1, art. 2 alin. (1) și art. 15 lit. p) din Legea nr. 146/1997, cu modificările și completările ulterioare, în referire la timbrarea cererilor prin care cheltuielile de judecată sunt solicitate pe cale separată

Astfel, prin Decizia în interesul legii nr. 2/18 februarie 2013 privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. XXII alin. (2) din Legea nr. 202/2010

⁴ M. Of. nr. nr. 313 din 30 mai 2013.

privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, cu referire la aplicarea dispozițiilor art. 297 alin. (1) CPC, astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 27 din Legea nr. 202/2010, în privința proceselor începute înainte de intrarea în vigoare a acestui act normativ, s-a statuat că „dispozițiile art. 297 alin. (1) CPC, astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 27 din Legea nr. 202/2010, nu se aplică proceselor în care prima instanță a fost investită înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010”.

În argumentarea soluției în interesul legii pronunțate de către instanța superioară, s-a conturat anumite principii care sunt actuale, în situația de față:

1. trebuie să se aibă în vedere materia în care operează modificările indicate în precedent de text, dacă ea se integrează unui proces ori dacă poate avea o existență de sine stătătoare (de exemplu, sesizarea de recurs în interesul legii) ori complementară căilor de atac integrate unui proces (de exemplu, cererile la care se referă art. 281^{2a} CPC, introdus prin art. I pct. 25 din Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor).
2. acelor modificări care privesc aspecte procedurale ce pot fi integrate unui proces pendinte trebuie să li se dea o aplicare unitară, în sensul raportării acestora la momentul sesizării originare a instanței, prin cererea de chemare în judecată.
3. este extrem de importantă distincția dintre noțiunea de «proces» și cea de «cerere».
4. în sens larg, noțiunea de «proces civil» este definită în doctrina juridică ca fiind mijlocul de realizare a justiției constând într-o serie de «activități desfășurate de către instanță, părți, organe de executare și alte persoane sau organe care participă la înfăptuirea de către instanțele judecătorești a justiției, în vederea realizării sau stabilirii drepturilor civile, conform procedurii stabilite de lege». În sens tehnic și juridic, s-a apreciat că procesul civil parcurge o evoluție, în faze de desfășurare, începând cu etapa sesizării instanței și până la actul final al judecării, care este hotărârea. Fiecare etapă evoluează, la rândul său, cu ajutorul și în baza unor acte de procedură, care sunt stabilite de lege astfel încât să asigure scopul final al procesului – pronunțarea unei hotărâri.

5. totodată, pentru a stabili înțelesul noțiunii de «cerere» trebuie remarcată distincția dintre cererea ca formă și formalitate procedurală, cu referire la condițiile prescrise pentru constituirea actului, și cererea ca act de procedură în sensul dreptului procesual civil.
6. cererea de apel, cererea de recurs, ca act de procedură, declanșează un control judecătoresc din partea unei instanțe superioare, de unde rezultă că este o cerere care se integrează unui proces civil aflat deja în evoluție.
7. este necesar, ca în materia normelor tranzitorii, să se realizeze o aplicare unitară a situațiilor tranzitorii, care pot apărea, avându-se în vedere principiul consacrat în dispozițiile art. 3 alin. (1) din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările ulterioare, respectiv „dispozițiile noului cod vor fi aplicabile numai proceselor începute după intrarea sa în vigoare”.

Considerăm că aceste aspecte de principiu, lămurite de instanța supremă, chiar dacă priveau probleme de aplicare în timp a altui act normativ, sunt perfect valabile și în ipoteza de față, problema de interpretare fiind identică cu privire la noțiunea de „cerere”.

Astfel, pentru cererile adiționale și accesorii formulate de părți (inclusiv cereri de recuzare etc.) în cadrul unui proces început anterior datei de 29 iunie 2013, apreciem că se aplică timbrajul ce a fost aplicat cererii introductive de instanță⁵.

În ceea ce privește Decizia 19 din 18 noiembrie 2013 privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 1, art. 2 alin. (1) și art. 15 lit. p) din Legea nr. 146/1997, cu modificările și completările ulterioare, în referire la timbrarea cererilor prin care cheltuielile de judecată sunt solicitate pe cale separată, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că „Deși ulterior înregistrării recursului în interesul legii pe rolul Inaltei Curți de Casație și Justiție, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în

⁵ A. Vasile, *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*, Ed. Hamangiu, 2013 p. 248-252

Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 392 din 29 iunie 2013, a fost abrogată Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, cu modificările și completările ulterioare, prezentul demers judiciar nu devine lipsit de obiect întrucât prevederile legii vechi ultraactivează în privința cererilor de chemare în judecată și a celorlalte cereri care au fost înregistrate pe rolul instanțelor judecătorești anterior intrării în vigoare a noii reglementări.

Astfel, norma tranzitorie cuprinsă în art. 55 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 s-a statuat că „Dispozițiile legii vechi se aplică pentru acțiunile și cererile introduse sub imperiul acesteia, inclusiv pentru cererile incidentale și căile de atac formulate în cadrul acestora*. În plus, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 pastrează, în esență, dispozițiile legale examinate în recursul în interesul legii pendinte.

În raport de toate argumentele expuse, apreciem că soluția propusă pentru cererile incidentale și căile de atac formulate în procese începute anterior intrării în vigoare a OUG nr. 40/2013 este că, se timbrează, în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 146/1997, legea în vigoare la data declanșării procesului civil.

II. În ceea ce privește **căile de atac extraordinare, respectiv contestația în anulare sau cererea de revizuire**, în mod asemănător cu cele de mai sus, facem următoarea distincție, în funcție de ipotezele posibile:

4) Cerere de exercitare a unei căi de atac, în cadrul unui proces început **ulterior** intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă (adică ulterior datei de 15 februarie 2013), dar anterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 80/2013, indiferent dacă data exercitării căii de atac este **anterioară sau ulterioară intrării în vigoare a O.U.G. 80/2013** (deci, **cererea de chemare în judecată a fost timbrată conform Legii nr. 146/1997, fiind introdusă între 15 februarie 2013 și 29 iunie 2013**): aplicând regula timbrării căii de atac conform legii în vigoare la data introducerii cererii de chemare în judecată, se aplică timbrajul conform Legii nr. 146/1997;

Concluzia: *reprezintă o aplicare necontroversată a principiului neretroactivității legii civile de procedură consacrat în dispozițiile art. 24 din Cod (care stabilește aplicabilitatea legii civile noi pentru procesele începute după data de 15 februarie 2013) cu aplicarea art. 55 din OUG nr. 80/2013.*

5) Cerere de exercitare a unei căi de atac, în cadrul unui proces început **ulterior** intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă și ulterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 80/2013 (deci atât cererea de chemare în judecată, cât și cererea de exercitare a căii de atac sunt ulterioare datei de 29 iunie 2013) se timbrează conform O.U.G. nr. 80/2013.

Concluzia: *reprezintă o aplicare clară a dispozițiilor art. 24 din Cod coroborate cu art. 1 din OUG nr. 80/2013 (acțiunile și cererile sunt supuse taxelor judiciare de timbru prevăzute în prezenta ordonanță de urgență).*

6) Ultima ipoteză, cu privire la care există practică neunitară: Cerere de exercitare a unei căi de atac, în cadrul unui proces început **anterior** intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă (adică anterior datei de 15 februarie 2013), indiferent de data exercitării căii de atac (**anterior sau ulterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 80/2013**),

Într-o opinie, s-a apreciat că nu sunt aplicabile normele tranzitorii prevăzute de art. 55 din OUG nr. 80/2013, ci dispozițiile art. 1 din actul normativ menționat, fiind vorba despre o cerere nouă, care declanșează un proces.

Într-o altă opinie, s-a apreciat că cererea de exercitare a unei căi extraordinare de atac nu declanșează un proces nou, ci reprezintă o fază excepțională a unui proces declanșat și finalizat printr-o hotărâre definitivă, care poate fi repusă în discuție, prin exercitarea unor căi de atac extraordinare.

Ne raliem la cea de-a doua opinie, având în vedere:

- necesitatea aplicării în mod unitar a principiilor consacrate de către legiuitor în ceea ce privește desfășurarea procesului civil;
- necesitatea respectării cerințelor de previzibilitate și accesibilitate cu privire la cheltuielile ocazionate de desfășurarea unui proces civil;
- natura juridică și scopul declanșării căilor extraordinare de atac;
- modalitatea de reglementare a taxei judiciare de timbru aferente cererii de revizuire (art. 26 alin. (2)- câte 100 lei pentru fiecare motiv de revizuire- dispoziție legală diferită față de vechea reglementare);
- adoptarea dispozițiilor art. 28 din OUG nr. 80/2013, care consacră caracterul accesoriu al taxei judiciare de timbru aferente căilor de atac ordinare și extraordinare în raport de taxa de timbru aferente cererii de chemare în judecată.

III. Dacă s-a dispus eşalonarea de la plata taxei judiciare de timbru, fie în condițiile OUG nr. 51 /2008, fie în condițiile art. 43 pentru persoanele juridice, executarea încheierii de eşalonare se realizează în conformitate cu art. 41 din OUG nr. 80/2013, respectiv executarea creanțelor lunare se realizează de către organele de executare ale unităților administrativ-teritoriale, în conformitate cu dispozițiile legale privind executarea creanțelor fiscale. Având în vedere că eşalonarea plății taxei judiciare de timbru reprezintă un beneficiu definitiv acordat de către instanța de judecată, precum și faptul că executarea se realizează fie de bunăvoie, fie prin organele fiscale ale statului, instanța nu poate dispune anularea cererii, ca efect al neplății uneia dintre ratele eşalonate, deoarece aceasta va fi executată silit de către organele fiscale. În acest sens, s-a pronunțat și Înalta Curte de Casație și Justiție prin decizia civilă nr. 4600 din 19 iunie 2012, având în vedere vechea reglementare a taxei judiciare de timbru. Argumentele avute de către instanța supremă sunt valabile și în prezent.